

LO CRIT' S' ESPANYA

SETMANARI CARLISTA ILUSTRAT

PREUS DE SUSCRIPCIÓ:

EN BARCELONA: trimestre. 1 pesseta
 FORA: idem. 1'25

ULTRAMAR Y EXTRANJER

Trimestre. 2'50 pessetas

Número corrent: 5 céntims.

ADMINISTRACIÓ:

EN LA BIBLIOTECA TRADICIONALISTA

RONDA DE LA UNIVERSITAT N.º 14

APARTAT DE CORREUS 147

Teléfono núm. 1150

Número atrassat: 10 céntims.

SETMANARIS

—Sé qu' han venut tots los CRITS..
 ¡Jo 'm dono als mals esperits!

—Baladrejo á boca plena
 Lo Moti, y no toco estrena.

LA SETMANA

Ja ho digué Aparisi molt antes de poguer derrumbarse los Ministeris á corazonadas: «*El pueblo es una bestia aparejada, sobre la que monta el más osado ó el más fuerte.*»

¿Qué diria lo gran estadista si veigés al poble lliberal de nostres días?

No 'l calificaría de bestia aixís tal com sona, me atreixo á respondrer.

Pro no sería per no haverse perfeccionat suficientment en sentit *progresista*.

En tot cas fora perque la paraula bestia denota poch sentit bestial.

Al fi y al cap las bestias poden dividirse y subdividirse com los partits lliberals, y á diferencia d' aquests ofereixen entre sa inmensa varietat d' exemplars alguns molt útils.

Sobre bestias han escrit moltíssim moltíssimas bestias humanas, y la més insignificant del partit fusionista sab perfectament que hi há bestias y bestias, com hi há sagastins y conservadors.

Ab aixó 'm fundo al dir que Aparisi no 's contentaria en calificar de bestia al poble mitj soberá d' avuy.

Si en vida del ilustre tradicionalista tenía lo poble lliberal espatllas capassas d' aguantar tot lo pes del home més atrevit ó del més fort, en l' actualitat las té quintuplicadas en resistencia.

Ja no es privilegi esclusiu de raríssimas excepcions lo fastuós luxu de pujar á caball del poble pretendent á soberá.

Ab molt pocas llissons y ab molts menos diners que los que costa l' apendrer á montar á nobles bestias, vulgo caballs, ne surt qualsevol un consumat *jokey*.

Don Práxedes Mateo Sagasta, que caygué de la calbagadura del pressupost, ha sigut lo que ha comensat á enseijar lo nou sistema.

Feu lo primer experiment á Saragossa, y sembla que entre sí va exclamar satisfet:

¡Buen ganado hay aquí! Veremos si el de Cataluña me hace rascar la barba con satisfacción.

Lo tren que conduhía al senyor Sagasta arribá per fi, no se sab si ab forsa de vapor ó per medi de tronchs formats per milicianos aragonesos.

Eran las tres de la tarde del diumenge passat, y feya poca estona que havía plogut, quant un dels peus del ex-president del Consell de ministres aixafá lo primer ull de poll catalá. ¡Ay!

Aquest ¡ay! no vol dir que fos exhalat per lo fusionista propietari del ull de poll; ha sigut una espontaneitat meva, deguda á haver passat per alt una escena que mereix los honors de la publicitat.

Retrocedím, donchs, y mentres en Sagasta y 'n Venancio González se trauhen la pols valentse de raspalls fabricats expresament ab pel d' un posibilista que 's presta gustós al sacrifici, escoltin á dos sagastins en la estació del Nort:

—Desenganyat, Baldomero, qui més qui menos de nosaltres está acostumat á fer de camálich, y no crech

que pesi més nostre jefe que aquell mundo en que hi trasladém los tossinos de major tamanyo.

—Has de considerar que los projectes de lley que porta en lo cap son de molt pes.

—Per aixó tenim espatllas de pedra berroquenya. ¿Som progressistas? Donchs fem un esfors carregantnos á coll al *verbo* de la democracia.

No tingué necessitat aquest parell de sagastins de portar á domicili lo bulto del sufragi universal, ni molts altres que 's disputavan aquest honor pogueren sortir ab la seva.

Fou una verdadera competencia la que hi hagué en l' estació, y més d' un llensá llágrimas d' amargura quant veigé que ja no quedava cap caball pera sustituir. Perque han de saber que los caballs del cotxe destinat al senyor Sagasta foren desenganxats y en son lloch s' hi arremolinaren centenars de fusionistas desitjosos de posarse los guarniments.

No faltá qui digué á don Práxedes:

—No tingui po de pendrer mal anant arriat per nosaltres. Ja fá una setmana que diariament probo mas forsas fent pujar sobre las mevas espatllas á ma sogra quant té accidents.

¿Se van convencent mos lectors de que no hi anat equivocacat al dir que Aparisi no 's limitaría en calificar de bestia al poble lliberal de nostres días?

Y aixó que encara no he fet constar lo següent:

Que lo cotxe fou tirat per sagastins nada menos que un trajecte de tres kilómetres.

Que á més de 'n Sagasta, hi havía també en lo cotxe don Venancio González, don Evaristo Arnús (que pesa bastant), un cessant, tres que feyan molinets ab bastons, un estudiant que cridava molt y un catedrático d' aquesta Universitat.

¡Tant bonas espatllas tingueren los sagastins!

Quant lo catedrático aludit expliquí á sos alumnos la etat contemporánea y parli de la soberanía del poble, no podrá menos que exclamar ab satisfacció: «*¡Oh! ¡el pueblo soberano es la mejor caballera del siglo XIX!*»

FLORDELÍS.

CÉSSAR SAGASTA

Aixó es una bojeria
que per tots cantons assedia
la espanyola monarquia;
encar que millor sería
anomenarho comedia.

Quina idea més raquítica
's forman los gobernants
del que tenen entre mans.....

Aixó ja no es fer política;
d' aixó se 'n diu: ¡fe 'ls gegants!

L' enteniment se 'ls desmanda
y com lo poble 'ls secunda
(ey... lo de la seva banda)
fan viatjes de b aranda
qu' ells ne diuhen propaganda.

Aixó sí, si no es ben fet
y 'l diable hi fica la *pata*,
'ls pot costar perdre 'l plet,

perque allavoras lo tret
'ls hi surt per la culata.

Que ho diga, si no, el cantor
incomparable de Elisa,
que buscant goig y loor,
va trobá 'l pobre senyor
la soberana pallissa.

Y es que han de ser preparadas
ab inginy las enseradas;
y gastar molts patacons,
ó sino las ovacions
's tornan las grans xiuladas.

Si 'n Cánovas'gues sabut
ferho del modo que ho fa
'l del tupé, hauría hagut
tots los triunfos qu' ha obtingut
aquest César de *secá*.

Haguera escoltat xacotas
de la gent d' ordre, y derrotxe
de ditxos y riallotas;
peró haguera anat en cotxe
ab caballs de dugas potas.

No ho va fer, ¡es clá, voto á nell!
y com qu' es dolent l' emplasta,
li va escaldufá la pell;
y es que 'n lo teatro, en Sagasta,
es galán; més galán qu' ell.

Té molta més picardía;
bé prou que 'l tuno ho sabia
que no 'n vían de fer cas;
pero va dir..... ¡es la mial
y si ho entenx, ja ho veurás.

Vaig vení á la Exposició
y ningú va ferne esment,
y aixó que dava turró
y tenia 'l *mando*; no,
ja 'm servirá d' escarment.

Ja sé qu' alló del vehícul
tirat per bípedos fa
carnestoltas; que hi haurá
qui ab justicia trobará
que 'm poso un chich en ridícul;

pero 'ls telegramas corren
y no enten tothom la farsa;
y las noticias discorren,
y las impressions s' esborran
del temps que 's fa de comparsa.

La qüestió es una y no més:
torná en lo banch de vellut
com aquell que no ha fet res,
y si 'l poble no ho ha entés,
qui gemega ja ha rebut.

COLS.

republicans d' aquí, no volguent ser menos que 'ls de Bilbao y Saragossa, y pera cumplir la consigna donada, reberen al héroe de l' Espanya lliberal ab gran estrepit y ab un entusiasme verdaderament artificial.

Res tenim que dir que 'ls liberals obsequien més ó menos ridículament á qui més los hi dongue la gana; però conste que 'n Sagasta no nos inspira altre cosa que llástima.

Perque es un héroe per forsa.

Tots los obsequis que reb, las ovacions de que 's objecte, los aplausos y viscas que li dirigeixen, no van á n' ell precisament, perque solament los reb per taula. Ell no es altre cosa que un pretext.

Tothom convé que 'n Sagasta es un personatge polítich verdaderament gastat. Ha governat massa vegadas perque 'l públich ignori ahont li apreta la sabata.

En la oposició ha promés molt; en lo poder no ha donat res.

Dihém mal. Ha donat, sí; pero res de profit.

Quan lo poble plé de miseria li ha demanat pá, ell li ha donat vot, per medi del sufragi, perque aixís s' atipés fins á reventar.

Quan la producció nacional li demanava que posés en práctica las teorías proteccionistas que tant defensá en l' oposició, ell li girá l' espatlla celebrant tractats de comers que 'ns han arruinat y afavorint sempre que podia al llibre-cambi.

Quan los elements d' ordre li suplicavan que fixés l' atenció ab la desmoralisació de la justicia, ell feu aprobar á la seva servil majoría la lley del Jurat, per la qual se dona més crédit al que diuhen uns ciutadans que no saben res de drets é ignoran moltas vegadas quins son los seus debers, que no als que per los seus estudis, experiencia y moralitat están cridats a resoldre las árduas qüestions de justicia.

Quan los sentiments católichs se vejeren moltas vegadas ferits per la propaganda impía, s' acudí fins á Sagasta, fentli present que essent la católica la religió del Estat, debía protegir lo bé y amparar los drets dels espanyols segons disposa la Constitució. ¿Qué 'n tregueren? Al contrari. Lo resultat fou contraprodhent. Se doná més llibertat á las logias masónicas; se prohibí, y fins se permeté que se insultés á las manifestacions del culto extern, y se amordassá la paraula divina. ¡Oh! es que doná llibertat ample, dirá algú.

Sí; però pel mal, y quan feu més igualá ab ell lo bé, lo qual no es de agrahir molt. Tot home que tinga sentit comú ha de reconeixer que 'l que es bó y obra bé mereix una retribució, y jamay tenirli la mateixa consideració que 's té al pervers y de malas obras.

Després, en quant á la desmoralisació social, durant lo govern de 'n Sagasta no hi há que parlarne. Las irregularitats estavan sempre al ordre del día, y 'l caciquisme funest deixava sentir ab gran excés la seva influencia. En l' últim período del seu poder tenia en contra tota la opinió.

En Sagasta es un jefe que no té partidaris de fé. Los verdaders progressistas son pochos, y encare l' odian. Lo partit fusionista está dividit, y en Sagasta hem vist que tingué prou feyna per fer una majoría.

¿Donchs com se compren, dirán vostés, los obsequis y ovacions que reb?

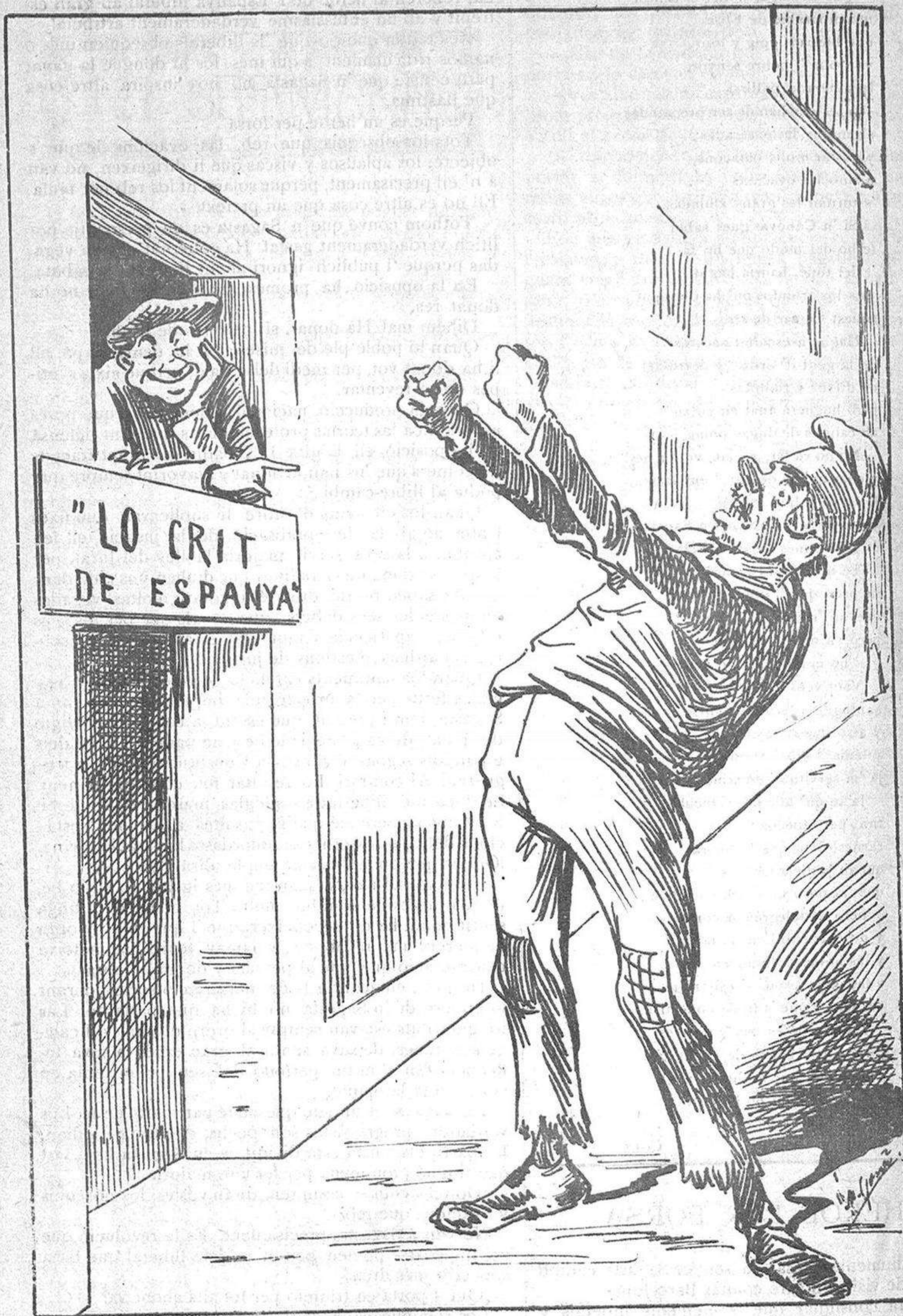
No van á Sagasta precisament. Es la revolució que vol imposarse prenen peu d' un jefe lliberal que li ha concedit més drets.

¿Quí 'l porta en triunfo per tot allá ahont va?

Los republicans. Escoltin si no los grans crits de vis-

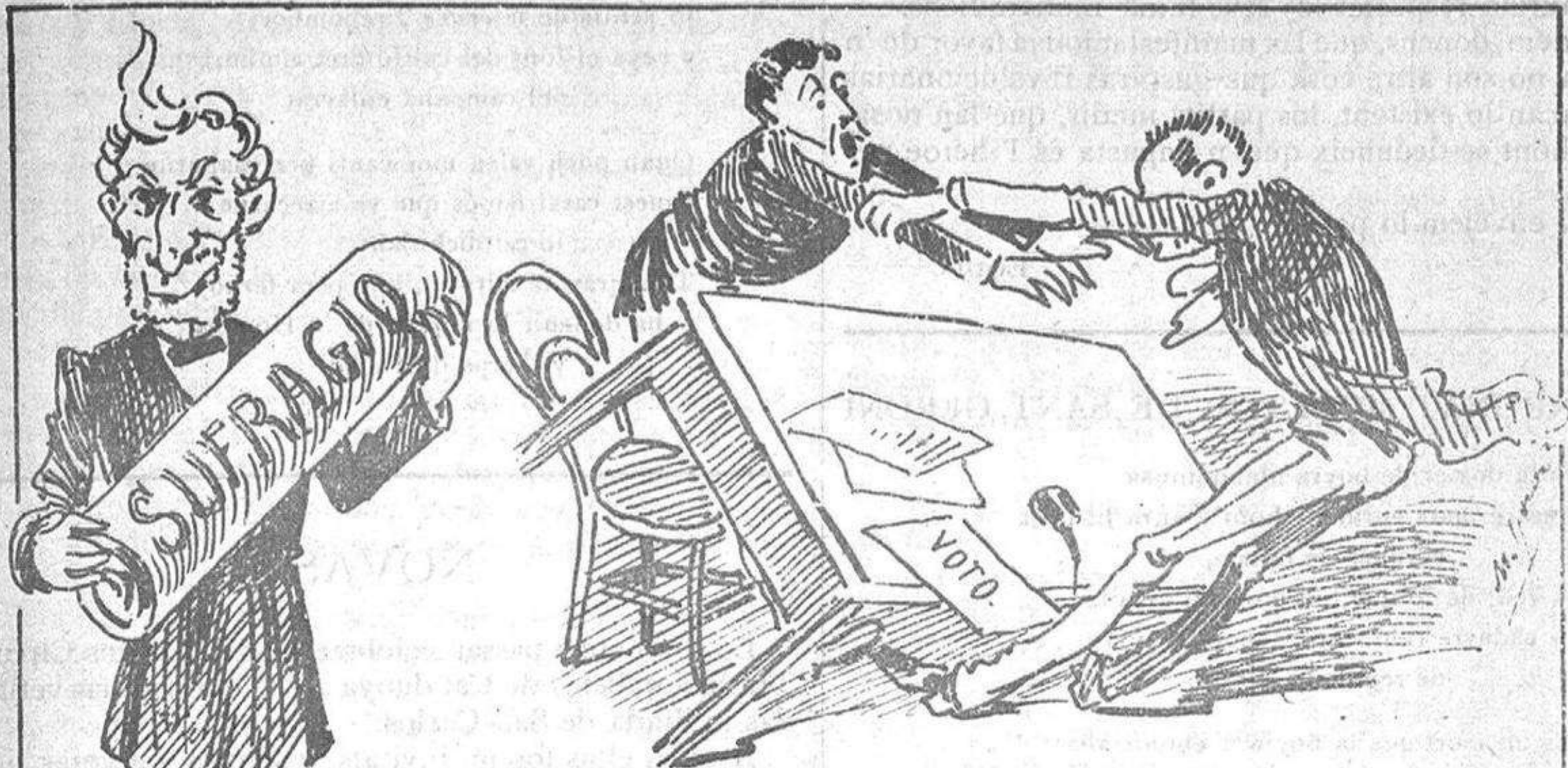
L' HÉROE PER FORSA

Per fi lo diumenje passat lo senyor Sagasta cumplí la promesa de visitar nostre comtal Barcelona. Inútil será consignar que 'ls elements lliberals y

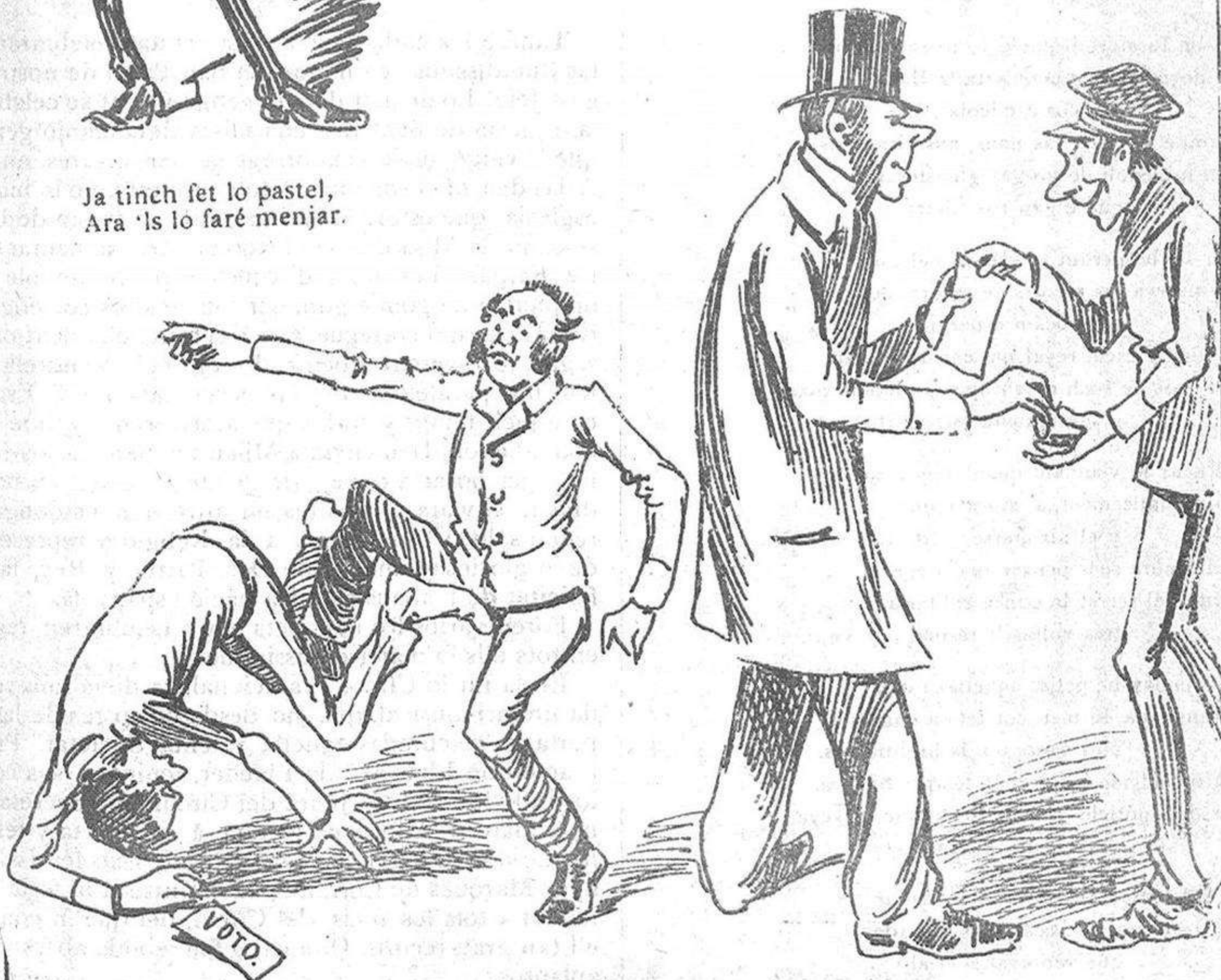
—Del número extraordinari
no 'n queda ni un, Macari.
—Es que 'ls haveu acabat
perque no me 'n he adonat.

ACTUALITATS

—O vota á qui jo vuy ó 'l reventó!

Ja tinch fet lo pastel,
Ara 'ls lo faré menjar.

—Abans de ferme 'l menjar
t' ho vaig dir: vés á votar

—Qu' has de fer avuy?
—Trejinar fems com sempre
—Donchs tè... avuy treginarás un senyor

ca la República y al «futur president de la mateixa». Si haguessen estat per ell los obsequis, creyém que s' haguera procedit ab més cortesia.

S' haurían respectat los seus fums monárquichs.

Quedém, donchs, que las manifestacions á favor de 'n Sagasta no son altre cosa que guspiras revolucionarias que atacan lo existent, los partits medis, que fan nosa.

D' ahont se deduheix que 'n Sagasta es l' héroe per forsa.

No li envejém lo paper.

EQUIS.

AL ENRUNAT MONESTIR DE SANT GERONI

Sota dosser de boyra blanquinosa
 quatre murs enrunats hont l' eura hi posa
 coronas de fullam,
 's veu, de lo que fou monestí un día,
 lo cadavre ruhí, dins d' hont hi nía
 de reptils un aixam.

Es un mort que la boyra n' enmortalla,
 y al esfrondarlo 'l llamp quan hi devalla,
 ni un sol gemech s' hi sent.
 Materia 'n queda sols del que 'n llunyana
 fetxa de goig, cridava ab la campana
 á sagrat somatent.

Com lo mortal que 'n lo fossay reposa
 y dorm eternalment sota la llosa
 son cos esmicolat,
 també dormen sas naus, ans altaneras,
 en maussoli de grogas ginesteras
 que lligan sos sillars.

Si bé ha perdut sa clásica bellesa,
 conserva los recorts de sa grandesa
 son rocám espargit,
 y fins l' escut reyal qu' encar dibuixa
 lo tros de roch cayrut que 'l torrent ruxa,
 d' un almená esfrondit.

Encar lo viandant quan prop l' aubira,
 automàticament, s' atura y gira,
 y al aixugarse 'l front,
 murmura sens pensar una pregaria
 que del serrat la conca solitaria
 tres voltas li respón.

Jo jamay he petjat aquellas runas
 sense que lo meu cor fet en engrunas
 mos cants no 'ls hi dongués.
 Mon númen inspirat lo temple hi feya,
 y dels gòtichs portals lo clergue hi veyá
 almoynant, als rasers.

Jo del orga escoltava las sonadas
 del mestral en las frescas alenadas
 que ventavan l' crial;
 cor de veus que pujavan enaltidas
 del espay per las planas benehidas
 com cansons celestials.

Y quan ja, cap al tart, la tremolosa
 lluna d' hivern fugía paurosa
 al detrás del serrat,
 jo sentía de la *ordre* 'l rebombori
 y veyá al fons del cel lo dret cimbori
 del campaná enlayrat.

Quan poch valen mos cants per' alabarne
 aquest casal famós que va aixecarne
 lo católich dalit.

Tan gran te miro jo, que pera ferho
 s' ha de tenir lo númen de 'n Homero
 y l' arpa de David.

A.

NOVAS

Lo diumenge passat celebraren casi tots los Círculs Tradicionalistas de Catalunya ab solemníssimas vetlladas la diada de San Carlos.

A totas ellas forem invitats, y sentím de veras que lo breu espay no 'ns permeti insertar en aquestas columnas las ressenyas circunstanciadas de las brillantísimas que donaren los Círculs de Palafrugell, Lleyda, Tarragona, Tortosa, Igualada y Olot.

✱

També los carlistas d' aquesta ciutat celebrarem festas lluhidíssimas en honor del San Patró de nostre august Jefe. Lo dematí del diumenge passat se celebrá en la esglesia de Sant Just una missa de comunió general, que 's veigé molt concorreguda per nostres amichs. A las deu, ofici solemne, á tota orquesta, en la mateixa esglesia, que estava illuminada ab profusió de llums; se cantá la Misa dita «del Roser», del malhaurat mestre Fargas. Las naus d' aquell espayós temple eran omplertas de gom á gom per tots nostres correligionaris. Lo sermó corregué á cárrech del eloqüent orador sagrat lo reverent doctor don Joseph Vendrell, que feu un paralelo entre las necessitats de l' Esglesia en aquell temps y en los que atravessém, y que aixís com allavors Deu enviá á Milán un San Carlos Borromeo per posarhi remey, del mateix modo en nostres días n' enviará á Espanya un altre que 'ns dongui un regne solit, y que sumís á la Religió y representant de la gloriosa bandera de Deu, Patria y Rey, fassi la felicitat de l' abans católica nació espanyola.

Foren varios los banquetes que 's celebraren, regnant en tots ells lo major entusiasme.

En la nit lo Círcul Tradicionalista doná una vetllada literari-musical, que no desdigué en res de las que porta ja celebradas aquella valenta Societat. Presidí l' acte don Lluís M.ª de Llauder, tenint á sos costats los individuos de la Junta del Círcul. Lo Secretari senyor Baró d' Albi doná lectura á una carta y telegrama de nostre digníssim Jefe delegat, Excelentíssim senyor Marqués de Cerralbo, adherintse á la festa y saludant á tots los socis del Círcul, del que 'n conserva ell tan grats recorts. Dita carta fou rebuda ab frenétichs aplausos.

Pronunciaren discursos los senyors Muntadas, Fortuny y Llauder, sent tots molt aplaudits. Las poesías las recitaren nostres amichs senyors Martí Barjau,

Viada y Lluch, Abad, Vives, Font y Hernández. Totes foren justament aplaudidas; però en especial las dels senyors Vives y Abad, que 's veijeren obligats á repetirles.

La del senyor Viada fou molt alabada per son valor literari.

Lo quinteto *España* mereix un aplauso per la destresa en executar las escullidas pessas que formavan part del programa.

—*

No obstant d' haverse augmentat considerablement la tirada del passat número, está ja agotat aquest, y supliquém per tant á nostres corresponsals nos enviin lo més prompte possible los exemplars que no haigin venut, á fi de poder servirne á los moltíssims que volen adquirirlo.

Pera que al menos puguin possehir lo retrato de Don Carlos que va en lo número passat tots aquells que se han adormit, hem resolt fer un tiratge apart de dit retrato, quals láminas, que mideixen 35 per 48 centímetros, ja están á la venda al preu de vinticinch céntims.

Los corresponsals que 'ns fassin pedidos, tindrán lo desquiento corresponent.

CRIDORIAS

Durant l' entrada de 'n Sagasta, qual carruatge era arrastrat per un tiro de lliberals, se pogueren escoltar comentaris molt sabrosos.

La veritat es que'l fet se prestava; perque més que l' arribada d' un jefe serio de partit, semblava la entrada de 'n Carnestoltas.

Jo, mogut per la curiosità, vaig pendrer nota dels següents acudits, que á més de ser originals, son històrichs.

Velshi aquí:

En un corro deyan:

—Jerusalem, Jerusalem; com més aném, menos valém.

Avuy se reb com un Mesías á n' en Sagasta. Y si hagués vingut quan alló del tractat de comers ab Fransa, se l' haguera arrastrat. No 'l carro; á n' ell mateix.

—Mentres lo poble no reflexioni, sempre hi haurá qui 'l farà correr.

—*

¡Ay, ayl No porta pas tupé en Sagasta.

—¡Oh! Es que quan lo pintan ab tupé no volen dir que se deixi creixer los cabells.

—¿Y donchs?

—Que té molta barra.

—*

Mira, xico, també hi van republicans á la manifestació.

—Home, está clar. A Sagasta tant li fa una cosa com l' altre.

Per ell lo primer es lo poble.

—*

¡Qué burros los que l' arrosegan!

—¿Sabeu per qué hi van?

—No.

—Perque en Sagasta may disolt los obrers á garrotada seca.

—*

Jo 'l que veig, deya un entussiasta, que mentres en Sagasta era Govern ningú 's queixava..... Ara fins la Bolsa baixa.

—*

Mira, Pepus, qué tronats son los que forman lo séquit de 'n Sagasta.

Vaija, aixó no fá per anar ab *carretela*.

—*

Peró ¿qué 'ns ha donat en Sagasta que l' aplaudeixen tant?

—Lo sufragi universal, tota classe de llibertats, lo Jurat, lo matrimoni civil.

—Y tot aixó ¿ab qué 's menja?

—*

Lo que jo extranyo es una cosa.

Se tracta d' un jefe monárquich, y no més se donan viscas á la República.

—¡Oh! ¿aixó te extranya?

En Sagasta lo mateix se posa per montera una Monarquía que una República.

—*

Los conservadors sembla que tractavan de comprometer á certs elements carlistas perque xiulessin á n' en Sagasta.

Treball inútil.

Perque nosaltres vejém ab gust, fins á cert punt, los obsequis á Sagasta, perque van contra lo existent, ó sia lo partit conservador.

Perque no usém de procediments propis de la cultura lliberal.

Y ab aixó se veurá nostra conseqüencia.

En Sagasta feu xiular al Marqués de Cerralbo á Valencia; y nosaltres no 'ns venjém.

Ell y nosaltres estém jutjats.

Si may nos declarém partidaris de xiular, ferém xiular altre cosa.

—*

Ab motiu de l' arribada de 'n Sagasta, s' ha notat una vegada més los molts punts de contacte que hi ha entre 'ls fusionistas y possibilistas.

Aquestos, á pesar dels seus pujos de republicanisme, s' entusiasman més que ningú per en Sagasta.

Fins aquí no fan més que seguir la política del seu jefe.

Per ells lo porvenir está ab Sagasta.

Y per aixó s' hi acostan.

Perque es lo sol que més escalfa.

—*

Mentres anava arrastrat lo senyor Sagasta, se va sentir un viva al «pare dels pobres».

Efectivament, que nosaltres sapiguém, no se 'ls hi ha donat cap céntim.

Deixant apart los 40 ralets que 's distribuiren als que tiravan del carro triunfal.

Barcelona.— Imprenta de Fidel Giró, Córts. 212 bis

LA CARCAJADA

Semanario festivo, político y literario.—Director: D. Francisco de Paula Oller.—Con retratos y caricaturas en colores, por Ramón Cilla, Melitón González, Paciano Ross, etc. Verá la luz desde el mes de Enero de 1891, en el mismo tamaño y precios de suscripción de LO CRIT D'ESPANYA, y números sueltos á 5 céntimos en todo España. *Se admiten suscripciones en esta Administración.*

SUFRAGI

—Tinch vot, lo reclamaré
y me 'l vendré á qui voldré.

ANNUNCIIS

Fábrica
de cotillas de varias classes

— de —

HILLAS DE DUAT

ENVIO A PROVINCIAS

Archs, 4, tenda y Sagristans, 5, 3.º. 1.º

BARCELONA

GRANS LÁMINAS

DE VENDA EN AQUESTA ADMINISTRACIÓ

RETRATO DE D. CARLOS

publicat últimament en LO CRIT

35 X 48 centímetros: 0'25 pesseta.

Cópia de la fotografia del quadro re-
galat á D. Carlos en sos dias, pe 'ls
oficials carlistas catalans.

57 X 42 centímetros: 0'50 pesseta.

Copia del march que tanca la citada
lámina.

42 X 28 centímetros: 0'25 pesseta.

A n'els Srs. Corresponsals se 'ls farà
desgüento acostumat.

GENEROS DE PUNT

-- de --

GONZALO COMELLA

3, Carrer de la Boquería, 3.

BARCELONA

TANCAT LOS DIAS DE FESTA

ENQUADERNACIONS

en un dia luxosas y senzillas en lo
taller de

PENELLA Y BOSCH

Mclas, 29, prop la de Fontanella.

BARCELONA

ESTAMPERIA

de NTRA SRA. DE LA MERCE
de MARIANO DE LA C. CODINA

Taller d'imatjes de fusta, de totes classes.

FÁBRICA DE MARCHS

Oleografias, Cromos, Grabats, Felicitacions, Sor-
presas, etc.

ENVÍO A LAS AMÉRICAS

Tancat los días de festa.—ARCHS, 7; BOTIGA

EL
Estandarte Real

Ilustració

MILITAR CARLISTA

Plas. 7'50 l' any

SE SUSCRIU

en

AQUESTA ADMINISTRACIÓ